



Svezak 2, Specijalno izdanje

Decembar 2021.

# VIJESTI O BORBI PROTIV TERORIZMA

ZA I O BALKANU

## U OVOM BROJU: PRAKTIČNI SAVJETI

2	Unakrsno ispitivanje, prvi dio
2	Unakrsno ispitivanje, drugi dio
3	Završna riječ
4	Svjedočenje istražitelja: Direktno ispitivanje
5	Svjedočenje istražitelja: Unakrsno ispitivanje, 1. dio
6	Svjedočenje istražitelja: Unakrsno ispitivanje, 2. dio
7	Svjedočenje istražitelja: Unakrsno ispitivanje, 3. dio
7	Društveni mediji kao istražni alat u krivičnim istragama
8	Istražne tehnike u predmetima terorizma: Ispitivanje
9	Istražne tehnike u predmetima terorizma: Provjere evidencija
11	Istražne tehnike u predmetima terorizma: Nadzor, prvi dio
12	Istražne tehnike u predmetima terorizma: Nadzor, drugi dio
14	Istražne tehnike u predmetima terorizma: Informanti, prvi dio
14	Istražne tehnike u predmetima terorizma: Informanti, drugi dio
16	Istražne tehnike u predmetima terorizma: Prikriveni istražitelji, prvi dio
17	Istražne tehnike u predmetima terorizma: Prikriveni istražitelji, drugi dio
18	Istražne tehnike u predmetima terorizma: Lice mjesta krivičnog djela

## Vijesti o antiterorističkim naporima i informiranje i uvezivanje s partnerima u regiji

*Ministarstvo pravde (DOJ), Ured za razvoj, podršku i edukaciju tužilaštava u inostranstvu (OPDAT), u partnerstvu s američkim State Departmentom, Uredom za borbu protiv terorizma*

Kako se približavamo kraju 2021. godine, željeli bismo da vam se zahvalimo za vaš izuzetan rad na istraživanju i procesuiranju predmeta terorizma. Tokom godine, Albanija, Kosovo i Sjeverna Makedonija su repatriirali strane terorističke borce i članove njihovih porodica sa područja sjeveroistoka Sirije. Kosovo je podiglo optužnice protiv svih šest repatriiranih muškaraca, dok su u Sjevernoj Makedoniji optužena i osuđena dva repatriirana muškarca. Pored toga, predmet istraga i krivičnog gonjenja bili su i brojni drugi slučajevi terorizma u cijeloj regiji, nekoliko osuđujućih presuda je potvrđeno u žalbenom postupku, te je osujećen najmanje jedan teroristički napad.

Borba protiv terorizma je izrazito učinkovita i dugoročno daje plodove. Vaš uspjeh u radu na ovim predmetima uprkos pandemiji je impresivan, te se nadamo da ste ovo praznično razdoblje iskoristili za uživanje u zasluženom odmoru.

U posljednjem ovogodišnjem broju našeg biltena, donosimo vam kompilaciju praktičnih savjeta objavljenih u ranijim izdanjima.

Srdačan pozdrav,

Tom Saunders  
Rezidentni pravni savjetnik  
za borbu protiv terorizma na Balkanu  
OPDAT/DOJ; Ambasada SAD-a, Sarajevo  
[SaundersTN@state.gov](mailto:SaundersTN@state.gov)

Jasenska Ferizović, pravna savjetnica  
OPDAT/DOJ; Ambasada SAD-a, Sarajevo  
[FerizovicJ@state.gov](mailto:FerizovicJ@state.gov)

Clay Stiffler  
Rezidentni pravni savjetnik  
za borbu protiv terorizma na Balkanu  
OPDAT/DOJ; Ambasada SAD-a, Tirana  
[StifflerRC@state.gov](mailto:StifflerRC@state.gov)

Bledar Bashanović, pravni stručnjak  
OPDAT/DOJ; Ambasada SAD-a, Tirana  
[BashanovicB@state.gov](mailto:BashanovicB@state.gov)

## Praktični savjet

### Unakrsno ispitivanje, prvi dio

Dvije su glavne svrhe unakrsnog ispitivanja: 1) predstaviti dokaze koji podupiru vašu teoriju slučaja i 2) dokaze koji potkopavaju teoriju slučaja suprotne strane. U ovom broju započinjemo raspravu o ovoj temeljnoj procesnoj vještini rasvjetljavajući niz aspekata koji često bivaju zanemareni i previđeni, kao i prednosti unakrsnog ispitivanja.

**Nema štete = nema unakrsnog ispitivanja: zastarjelo pravilo.** Dugo vremena se na unakrsno ispitivanje gledalo isključivo kao na bitku s protivnikovim svjedokom kojeg treba potući ili diskreditirati, a rijetko kao na priliku da se iznesu konstruktivne informacije u prilog teorije slučaja strane koja vrši unakrsno ispitivanje. Međutim, unakrsno ispitivanje nije samo prostor za saniranje štete već i sjajna prilika da se od svjedoka suprotne strane izvuku povoljne činjenice koje će dokazati vašu teoriju slučaja. Zapravo, „savremeni pristup unakrsnom ispitivanju zahtijeva od odvjetnika da svjedoke suprotne strane iskoristi, makar djelomično, kao svoje svjedoke koji će svjedočiti u njegovu korist.“ Dakle, uobičajeni pristup koji je podrazumijevao da bi se odvjetnik trebao suzdržati od unakrsnog ispitivanja ako svjedok suprotne strane nije nanio štetu njegovom slučaju tokom direktnog ispitivanja, smatra se zastarjelim.

**Činjenice utvrđene u unakrsnom ispitivanju vjerojatno će biti vjerodostojnije od činjenica koje izvedete putem svojih svjedoka.** Upotrijebite unakrsno ispitivanje kako biste izvukli informacije koje dokazuju činjenice od značaja za vašu teoriju slučaja. Ako tužilac unakrsnim ispitivanjem utvrdi činjenicu koja potkrepljuje njegov slučaj, takve će informacije imati veću vjerodostojnost i težinu nego ako su iste utvrđene direktnim ispitivanjem svjedoka optužbe jer logika iza toga je da svjedok suprotne strane neće odustati od činjenica u korist strane za koju ne svjedoči ukoliko iste nisu istinite. Dodatna vrijednost utvrđivanja činjenica putem unakrsnog ispitivanja u odnosu na direktno ispitivanje je to što „kada svjedok suprotne strane prizna neku činjenicu, suprotnoj strani će biti daleko teže argumentirano dokazati suprotno.“

**Učinkovita upotreba tehnika unakrsnog ispitivanja može vam pomoći smanjiti nervozu.** Nervozu je nesumnjivo dio iskustva suđenja, i važno je da tužiocu toga budu svjesni, „ne zbog onoga što nervoza čini njihovom tijelu, već zbog onoga što čini njihovom umu.“ Nervozu ometa obradu informacija, ometa misaone procese i potkopava samopouzdanje, a to su efekti koje tužiocu ne mogu priuštiti na suđenju, posebno tokom unakrsnog ispitivanja kada treba biti potpuno fokusiran na složeni posao oblikovanja pitanja, vaganja odgovora i ocjenjivanja svjedokovog izbora riječi, oklijevanja i raspoloženja, i paralelno s tim voditi računa o prigovorima, pratiti sudije i listati dokumente tražeći relevantne zapisnike i dokaze. Ovladajte i koristite tehnike unakrsnog ispitivanja kako biste smanjili nervozu.

**Učinkovita upotreba tehnika unakrsnog ispitivanja može vam pomoći da kontrolirate obmanjujuće svjedoke.** Nervozu ima isti učinak i na svjedoke. Zašto je ovo važno? Svjedoci koje pozove suprotna strana mogu pokušati sakriti, iskriviti ili propustiti da u potpunosti otkriju sve činjenice ako smatraju da bi te činjenice mogle naštetiti njihovoj strani. Međutim, svaka obmana zahtijeva mnogo više mentalnog truda - svjedok mora razmotriti svoje prethodne odgovore, činjenice koje je možda otkrio prije suđenja, bilo tokom ispitivanja ili u dokumentima, ono što misli da će drugi svjedoci reći, potencijalna naknadna pitanja i kako će svaki obmanjujući odgovor promijeniti odgovore na ta pitanja. Budući da nervoza ometa obradu informacija, „tehnike unakrsnog ispitivanja koje na etičan način unose nervozu kod svjedoka suprotne strane narušit će njihovu sposobnost da aktiviraju naprednu obradu informacija koja je nužna kada ljudi nastoje izbjeći da kažu istinu, samo istinu i ništa drugo osim istine.“

U sljedećem broju govorit ćemo o tome kako postići i zadržati kontrolu nad svjedokom i predmetom unakrsnog ispitivanja kroz „samo tri“ pravila unakrsnog ispitivanja.

**Izvor:** L. Pozner and R.J.Dodd, *Cross-Examination Skills for Law Students* (2009)

## Praktični savjet

### Unakrsno ispitivanje, drugi dio

U ovom broju predstavljamo „samo tri pravila unakrsnog ispitivanja“. Ova su pravila osnovni elementi unakrsnog ispitivanja i osmišljena su 1) kako bi se maksimalno iskoristila količina korisnih činjenica koje se predstavljaju sudu i omogućilo da iste budu shvaćene u pogledu njihovog utjecaja na teoriju slučaja suprotne strane i 2) da vam pomognu uspostaviti i zadržati kontrolu nad svjedokom tokom unakrsnog ispitivanja. Tri pravila unakrsnog ispitivanja su:

**(1) Postavljajte isključivo sugestivna pitanja.** Prilika da koristite sugestivna pitanja osnovna je karakteristika prava na unakrsno ispitivanje i ključna prednost koja se daje unakrsnom ispitivaču. Za razliku od otvorenih pitanja koja svjedoka stavljaju u poziciju osobe koja poučava sud o činjenicama, sugestivna pitanja to svojstvo daju unakrsnom ispitivaču, osiguravajući mu tako neprocjenjivu priliku da 1) definira polje rasprave, 2) kontrolira tok informacija, 3) kontrolira činjenice koje treba naglasiti i emocije

odgovora, i 4) učinkovito sudije pouči o činjenicama slučaja. Mnogi, međutim, propuštaju ove ogromne prednosti i umjesto toga, po navici ili namjerno, postavljaju prvenstveno otvorena pitanja. Nemojte to raditi.

Tehnika postavljanja „isključivo sugestivnih pitanja“ podrazumijeva da unakrsni ispitivač, tokom ispitivanja, mora nastojati dosljedno formulirati sugestivna pitanja. Prava sugestivna pitanja ne sugeriraju odgovor već ga artikuliraju. Nikada nemojte koristiti pitanja koja počinju sa „ko“, „šta“, „kada“, „gdje“, „kako“, „zašto“ ili „objasnite“, jer „ove riječi pozivaju na nekontrolirane, nepredvidive a možda i beskrajne odgovore“. Uvijek imajte na umu da kao unakrsni ispitivač ne želite iznijeti sve aspekte priče niti želite da svjedok ili svjedokinja objasni sve ono što bi htio/htjela objasniti - vaš jedini cilj je iznijeti ili proširiti činjenice koje najviše pomažu vašoj teoriji slučaja ili koji najviše narušavaju teoriju slučaja suprotne strane.

**(2) Jedno pitanje, jedna činjenica.** U svakom pojedinačnom pitanju pitajte za samo jednu novu činjenicu jer je to još jedan vid uspostavljanja kontrole. Iznošenjem jedne nove činjenice pred svjedoka sužava se prostor za izbjegavanje odgovora. Navođenjem jedne činjenice koju želite razmotriti smanjujete sposobnost svjedoka za izbjegne raspravu o toj činjenici. Postavljanje pitanja koje sadrži više od jedne nove činjenice stvara probleme bez obzira na odgovor. Primjera radi, ako ispitivač postavi sugestivno pitanje kojim traži potvrdu više novih činjenica, a svjedok odgovori sa „da“ ili „ne“, bit će nejasno na koju se činjenicu taj odgovor odnosi. Nadalje, pitanje koje sadrži samo jednu novu činjenicu omogućava onima koji utvrđuju činjenice da razumiju odgovor i shvate značaj upravo dokazane činjenice: „Struktura 'jedno pitanje, jedna činjenica' precizno gradi jasnu sliku, navodeći sud na željeni zaključak, iako sam zaključak možda neće biti artikuliran kroz pitanje svjedoku“. Uvodeći činjenice jednu po jednu, kroz pojedinačna pitanja, svaka činjenica dobija svoj trenutak otkrivenja, a unakrsni ispitivač ima priliku dodatno naglasiti odgovore jer se sudije koncentriraju na razvoj slike mnogo prije nego cijela slika bude otkrivena. Konačno, ova tehnika dopušta dodavanje emocionalnog aspekta određenim činjenicama koji sudijama naglašava važnost tih činjenica.

**(3) Podijelite unakrsno ispitivanje u niz logičkih dijelova prema svakom zadatom cilju.** Koristeći treće pravilo unakrsnog ispitivanja, ispitivač kontrolira tok unakrsnog ispitivanja povezujući pojedina pitanja s unaprijed odabranim, razumljivim ciljevima. Razrada unakrsnog ispitivanja oko određenih činjeničnih ciljeva olakšava sudijama da prate liniju ispitivanja i omogućuje im da znaju u kom pravcu idu vaša pitanja i hoće li dozvoliti ili odbiti prigovore suprotne strane o relevantnosti. Također, organizirana prezentacija koja je podijeljena na nekoliko pojedinačnih tačaka privlači pažnju i osigurava da sudije razumiju ono što želite reći - poentu koju pokušavate istaknuti.

O ovoj tehnici možete razmišljati kao o „grupiranju povezanih činjenica s ciljem formiranja određene predodžbe“. Da biste to mogli učiniti, prvo je potrebno unakrsno ispitivanje podijeliti na odvojene i definirane činjenične ciljeve. Svaki se pojedinačni cilj razvija kroz logični niz sugestivnih pitanja, od kojih svako pitanje uvodi u dokaze po jednu novu činjenicu. Pitanja bi trebala polaziti od općeg pa sve do konkretnog cilja. To je važno iz nekoliko razloga. Prvo, svjedocima je obično lakše odgovarati na opća pitanja prije nego počnete iznositi detalje. Drugo, ako jednim pitanjem uvodite jednu činjenicu, konkretni odgovori su neizbježni - „kada svjedok potvrdi određenu činjenicu, druge činjenice koje još nisu potvrđene mogu se logički zaključiti“. Treće, pristupom koji ide „od općeg ka konkretnom“ gradi se interesovanje.

**Izvor:** L. Pozner and R.J.Dodd, *Cross-Examination Skills for Law Students* (2009)

## Praktični savjet

### Završna riječ

**Počnite snažno i završite snažno.** Informacije predstavljene na početku i na kraju izlaganja argumenata bolje se pamte od onih predstavljenih u sredini. Stoga, počnite s upečatljivim uvodom i završite uvjerljivo.

**Pregledajte dokaze.** Dobra završna riječ osvrće se na dokaze izvedene na suđenju. Iako je sud saslušao sve izvedene dokaze, u završnoj riječi ih je važno sintetizirati, a ne samo sažeti. Objasnite jednostavnim i razumljivim jezikom svaki element krivičnog djela za koje se okrivljeni tereti i kako ste ga dokazali. Da biste to učinili, dijelove svjedočenja, dokumenata i drugih dokaza trebate utkati u kohezivnu, logičnu i razumljivu priču. Ne zaboravite podsjetiti sud šta je to što je važne svjedoke učinilo vjerodostojnima. Iskaze manje vjerodostojnih svjedoka treba iznositi u sažetom obliku, ne pozivajući se na njihovu vjerodostojnost.

**Ponovite ključne informacije.** Značaj ponavljanja tokom ispitivanja nije moguće dovoljno naglasiti. Ponavljanje

informacija učinkovit je alat za usmjeravanje pažnje sudija na činjenice koje želite naglasiti. Međutim, bezumno ponavljanje istih informacija, uvijek i iznova, može biti kontraproduktivno. Da biste maksimizirali djelotvornost ponavljanja, slijedite sljedeća tri jednostavna pravila: Prvo, modificirajte svako ponavljanje. Ponovljena informacija mora se razlikovati od svoje prve verzije. Drugo, ponavljanje mora biti bolje. Započnite sa najslabijom iteracijom, a onda se pobrinite da svako naredno ponavljanje bude snažnije. Treće, potrudite se da bude zanimljivo.

**Osvrnite se na ključno pitanje.** Ključno pitanje je bilo koji element koji se žestoko osporava i zahtijeva posebnu raspravu. U mnogim slučajevima, odbrana osporava samo jedno ili dva pitanja. Naglasite dijelove oko kojih se odbrana i vi slažete i oko kojih se ne slažete i usmjerite svoju energiju da uvjerite sud u svoje stajalište.

**Osvrnite se na svoje slabosti.** Griješite ako mislite da možete zanemariti teške dokaze i nadati se da to sud neće primijetiti. Pobrinite se da istaknete svoje slabosti prije nego što to učini vaš protivnik. Dajte sve od sebe da u završnoj riječi neutralizirate činjenice koje ne idu u prilog vašoj teoriji slučaja.

**Predvidite i napadnite teoriju slučaja odbrane.** Iako vam je primarni cilj uvjeriti sud u vašu teoriju slučaja, kada iznesete pozitivne dijelove svoje teorije, morate napasti teoriju slučaja svog protivnika i prisiliti ga da raspravlja o svojim slabostima.

**Ne čitajte završnu riječ.** Način iznošenja završne riječi igra ključnu ulogu u tome kako ćete se povezati s „publikom“. Ako završnu riječ čitate iz skripte, nećete moći uspostaviti kontakt očima sa sudijama. Uspostavljanje kontakta očima je važno jer zadržava interesovanje i osigurava uključenost sudija. Tokom iznošenja završne riječi obavezno gledajte prema sudiji ili sudijama, naročito kada naglašavate najvažnije tačke. Prema tome, umjesto da čitate svoju završnu riječ, pokušajte je usmeno iznijeti uz korištenje podsjetnika. Kako biste što manje gledali u bilješke, vodite računa da budu lako čitljive.

#### Izvori:

[Elliot Wilcox, \*The Rules of Repetition\*](#)

[T. Walthall, \*The Closer: A Step-by-Step Guide to Delivering the Perfect Closing Pitch\*](#)

[CALs at Lewis and Clark, \*Closing Argument Guide\*](#)

## Praktični savjet

### Svjedočenje istražitelja: Direktno ispitivanje

Uspješno krivično gonjenje nedvojbeno ovisi o sposobnostima tužioca, ali tužioc ne mogu dobiti slučaj sami. Temeljna uloga tužioca je da organizira izvođenje dokaza, a kvalitet dokaza je to na čemu se slučajevi dobivaju ili gube. Kvalitet dokaza ovisi, prije svega, o istrazi policijskih službenika i načinu na koji oni prezentiraju dokaze tokom direktnog ispitivanja. Posao policijskog službenika ne završava završetkom istrage. Kao ključni svjedok na sudu, policijski službenik ima presudnu ulogu i kada predmet stigne u sudnicu: „Ako istražitelj prilikom svjedočenja ne iznese snažne dokaze i ako ih ne prezentira uvjerljivo, malo je toga što tužilac može učiniti da osigura osuđujuću presudu.“ Glavno sredstvo kojim se tužilac koristi da iznese dokaze protiv optuženog pred sudom je direktno ispitivanje. Kroz direktno ispitivanje, tužilaštvo iznosi svjedočenja kojima osigurava ili podupire direktne i indirektno dokaze. U ovom broju nudimo savjete za profesionalno izvođenje svjedočenja i dokaza istražitelja tokom direktnog ispitivanja.

**Profesionalni izgled.** Svjedočenje je ozbiljna stvar pa je bitno da se primjereno odjenete za tu priliku. Primjerena, konzervativna odjeća važna je za profesionalni izgled službenika koji svjedoči. Nikada ne nosite oružje u sudnici i suzdržite se od nošenja bilo čega što se može činiti pretjerano autoritarnim.

**Način govora.** Kada se obraćate sudu, govorite jasno, promišljeno i glasno. Uspostavite kontakt očima sa sudijama. Razmislite prije nego što odgovorite. Govorite polako i ne žurite sa svjedočenjem. Dajte sudiji (sudijama) priliku da se unesu u vaše svjedočenje.

**Stav i pristup.** Službenik svoju vjerodostojnost može utvrditi svojim stavom prilikom svjedočenja i načinom na koji iznosi svjedočenje. Dakle, budite pristojni u svakom trenutku. Ostanite smireni i profesionalni čak i kad smatrate da je osoba koja vam se obraća nepravedna. Budite samopouzdana ali ne i arogantni. Ne ostavljajte dojam osobe koja je nepravedna ili pristrasna - ako postoje činjenice koje idu u prilog optuženog, iznesite ih bez oklijevanja jer će vas to samo učiniti vjerodostojnijim. Ne prekidajte sudiju, tužioca ili branitelja dok govore. Ako neko od njih prekine vaše svjedočenje, zastanite i sačekajte dok se stvar koja je uzrokovala prekid ne riješi. Zastanite sa svjedočenjem kad se uloži prigovor i pričekajte odluku suda prije nego što nastavite svjedočiti.

**Priprema.** Ne zaboravite, „svjedočenje u sudnici dobro je samo onoliko koliko je dobra njegova priprema“, stoga, potrudite se da se temeljito pripremite za svoje svjedočenje. Da biste se adekvatno pripremili za sud, prikupite sav raspoloživi materijal koji sadrži informacije o vašem slučaju i provjerite jeste li upoznati sa svim pojedinostima u njima. Također, sastanite se s tužiocem prije suđenja kako biste saznali više o teoriji optužbe, kako je tužilac planira provesti i kakvu ulogu igrate u njenom izlaganju. Također, važno je da budete upoznati s teorijom odbrane kako biste razumjeli kako vas branitelj može ‘napasti’ prilikom unakrsnog ispitivanja i koje će tačke vašeg svjedočenja pokušati posebno istaći. Razgovarajte o činjenicama i dokazima s tužiocem kako biste bili sigurni da se međusobno razumijete i kako biste razriješili sve nejasnoće prije suđenja.

**Odgovaranje na pitanja u direktnom ispitivanju.** Slušajte pitanja - ma koliko mislili da je to prirodno i da ga ne treba posebno naglašavati, veoma je važno da se koncentrišete i slušate pitanja i da nikada ne odgovarate na pitanje koje niste čuli. Zastanite prije nego odgovorite - prije nego što odgovorite na bilo koje pitanje, zastanite na trenutak kako biste mogli sabrati misli prije nego iznesete svoj odgovor. Odgovarajte svojim tempom - možete uzeti vremena koliko vam treba da iznesete cjelovit odgovor na pitanje, ali nemojte nepotrebno razvlačiti odgovor. Odgovarajte samo na postavljeno pitanje i ne iznosite u svom odgovoru neočekivane informacije - ako tužilac želi da nešto detaljno objasnite, zamolit će vas da proširite svoj odgovor. Koristite jednostavan i razumljiv jezik - kada morate posegnuti za nekim stručnim pojmom, objasnite ga. Ispravite svaku grešku u svom svjedočenju čim uvidite da ste je napravili.

**Znati kada ne treba odgovoriti.** Nikad ne odgovarajte na pitanje koje ne razumijete - recite da ne razumijete pitanje i tražite da se ono ponovi ili preformuliše. Također, nemojte nagađati - ako ne znate odgovor, recite to otvoreno. Ili, ako niste sigurni u odgovor, jednostavno recite da niste sigurni.

**Izvor:** D. Lewis, *The Police Officer in the Courtroom: How to Avoid the Pitfalls of Cross-Examination Through the Proper Preparation and Presentation of Investigative Reports, In-Court Testimony, and Evidence* (2001)

### Svjedočenje istražitelja: Unakrsno ispitivanje, 1. dio

Unakrsno ispitivanje glavno je, a često i jedino sredstvo koje branitelji imaju na raspolaganju za provjeru iskaza svjedoka optužbe i za prikupljanje podataka koji će biti štetni za tužilaštvo ili korisni za optuženog. Branitelji će dati sve od sebe da na unakrsnom ispitivanju diskreditiraju svjedočenje istražitelja, nastojeći prikazati kako je njegova istraga nepotpuna ili nestručna, i kako je on neučinkovit, nesposoban ili neko kome se ne može vjerovati. U ovom izdanju predstavljamo neke od općih taktika koje branitelji koriste za napad na istražitelje tokom unakrsnog ispitivanja i nudimo vam nekoliko savjeta kako najbolje odgovoriti na takve napade. Ovu ćemo temu nastaviti istraživati i u sljedećem broju.

**1. Zastrašivanje.** Branitelji koriste različite strategije kako bi pokušali zastrašiti svjedoke. Promjena tona ili ubrzano ispitivanje svjedoka dvije su od mnogih strategija kojima se koriste:

**Ton.** Branitelj će tokom unakrsnog ispitivanja mijenjati ton glasa kako bi utjecao na smirenost i odgovor istražitelja. Koristit će dosadni ton glasa kako bi na taj način signalizirao sudu da iskaz istražitelja nije istinit ili da nije važan. Ako govori tihim ili znatizeljnim tonom, možda pokušava uljuljkati istražitelja, pružajući mu lažni osjećaj sigurnosti, kako bi neke stvari provukao mimo njegove pažnje. Branitelji obično govore glasnim i prijetećim tonom kada je iskaz istražitelja ozbiljno naštetio njihovom slučaju i kada žele istražitelja isprovocirati da zauzme odbrambeni ili borbeni stav. Međutim, branitelj ne može učinkovito povisiti ton i držati ga povišenim ako mu istražitelj u tome ne pomogne. Dakle, pažljivo slušajte ono što vas pitaju, a ne kako vas pitaju i odgovorite smireno i profesionalno. Na taj ćete način učiniti da branitelj bude taj koji je uspaničen, a ne vi.

**Tempo pitanja.** Branitelj može pokušati zbuniti istražitelja tako što će mu brzo postavljati pitanja, ne dajući mu vremena da razmisli i odgovori vlastitim tempom. Ne dopustite da vam branitelj nametne svoj tempo. Uzmite si vremena koliko vam treba da obradite pitanje i pružite cjelovit odgovor.

**2. Postavljanje proširenih ili složenih pitanja.** Branitelj će ponekad postavljati proširena ili složena pitanja kako bi zbunio istražitelja. Kad branitelj postavi prošireno pitanje (tj. pitanje koje sadrži dva ili više pitanja), možete istaći kako je zapravo postavio dva pitanja, a zatim odgovoriti na oba pitanja, jedno za drugim, pod uvjetom da se radi o prilično jednostavnim pitanjima. Međutim, ako su pitanja složena ili zahtijevaju duži odgovor, jednostavno pitajte branitelja na koje pitanje prvo želi dobiti odgovor, umjesto da pokušavate odgovoriti na oba odjednom.

**3. Sugestivna pitanja.** Tokom unakrsnog ispitivanja, branitelj će gotovo uvijek postavljati sugestivna pitanja. Sugestivna pitanja formulirana su tako da se na njih može odgovoriti samo sa „da“ ili „ne“, što svjedoka sprječava da proširi svoje odgovore na način koji bi mogao naštetiti strategiji odbrane. Ako smatrate da se na pitanje ne može odgovoriti jednostavnim „da“ ili „ne“, jer bi takav odgovor zavarao, prvo trebate odgovoriti na pitanje, a zatim ponuditi objašnjenje. Ako vas branitelj pokuša prekinuti prije nego što završite s odgovorom, vi ćete barem upozoriti tužitelja da se treba vratiti na isto to pitanje tokom dodatnog ispitivanja.



**4. Pitanja koja sadrže poluistine.** Branitelj može postavljati sugestivna pitanja koja sadrže polovično istinite podatke. Pazite na takva pitanja. Takva se pitanja mogu činiti prihvatljivim i mogu vas navesti da na njih odgovorite jednostavnim „da“ ili „ne“, čak i ako to nije 100% tačno. Dakle, ako pitanje nije potpuno tačno, recite to i dajte potrebno objašnjenje.

**5. Navođenje istražitelja na lažni osjećaj sigurnosti.** Sljedeća taktika koju branitelji često koriste je to da istražitelja nastoje opustiti i učiniti da se osjeća samouvjerenim. Kad svjedok spusti štit, lako može postati neoprezan u odgovorima i vjerojatnije je da će upasti u zamke koje je branitelj postavio. Nekoliko je načina kako branitelj može pokušati uljuljkati istražitelja u lažni osjećaj sigurnosti:

**Glumeći neznanje.** Branitelj može postaviti pitanje na takav način da ostavlja dojam da ne poznaje materiju ili da ima malo stručnosti u oblasti o kojima svjedok svjedoči. Ovo je trik kojim se svjedok pokušava relaksirati tako da ga branitelj može napasti nakon što izgubi oštricu i počne se opuštati.

**Glumeći pravičnost i uljudnost.** Ako branitelj pokušava biti neobično pravičan i uljudan, možda pokušava istražitelja navesti da povjeruje da neće biti napada ili sukoba. Kad se istražitelj opusti, vjerojatnije je da će počinuti ozbiljne pogreške. Čuvajte se ove taktike, budno pratite situaciju i uvijek budite na oprezu!

**Izvor:** D. Lewis, *The Police Officer in the Courtroom: How to Avoid the Pitfalls of Cross-Examination Through the Proper Preparation and Presentation of Investigative Reports, In-Court Testimony, and Evidence* (2001)

## Praktični savjet

### Svjedočenje istražitelja: Unakrsno ispitivanje, 2. dio

U ovom broju nastavljamo istraživati uobičajene taktike koje branitelji koriste za napad na istražitelja tokom unakrsnog ispitivanja i najbolje strategije za učinkovit odgovor na njih.

**1. Iskrivljavanje ranijeg iskaza.** Branitelj će često proći kroz direktni iskaz istražitelja zajedno s njim i, ponoviti dijelove tog ranijeg iskaza nastojeći suptilno izmijeniti jednu ili dvije riječi koje zapravo mijenjaju značenje cijelog iskaza. Zatim će od istražitelja zatražiti da potvrdi taj izmijenjeni iskaz kao svoje svjedočenje na direktnom ispitivanju. Da biste to izbjegli, pažljivo slušajte pitanja prije nego što odgovorite i, bez obzira na to koliko se pogreška čini bezazlenom, ako branitelj pogrešno iznese vaš raniji iskaz, obavezno to kažite. Branitelj će tada možda pokušati preformulirati svoju verziju i ponovo zatražiti da je potvrdite. Opet, ne potvrđujte ništa što nije ono o čemu ste svjedočili.

**2. Personalizacija optuženog.** Branitelj će iskoristiti svaku priliku da okrivljenog predstavi kao dragu osobu uprkos dokazima o njegovoj krivnji, a nema boljeg načina da to učini nego preko iskaza istražitelja. Da bi to postigao, branitelj može optuženog oslovjavati vlastitim imenom, nadajući se da ćete i vi učiniti isto; ili o njemu može govoriti umilnim izrazima ili reći nešto o njemu što će ga predstaviti u dobrom svjetlu, a zatim tražiti od vas da potvrdite njegove izjave o optuženom. Pazite na ovu taktiku i ne dopustite da vas branitelj pretvori u svjedoka koji svjedoči o „karakteru optuženog“.

**3. Proturječnost u iskazu istražitelja.** Svaki put kad neko priča priču više puta, biće nekih nedosljednosti, bez obzira na to koliko pažljivo pričao priču. Istražitelj može očekivati da će branitelj naglasiti upravo te nedosljednosti kako bi umanjio vjerodostojnost njegovog iskaza. Prilikom prepričavanja prošlih događaja, vodite se svojim najboljim sjećanjem i kad vas branitelj konfrontira s nedosljednostima, objasnite ih, ako ste u stanju. Ako ne možete, jednostavno recite branitelju da je vaš iskaz dat prema najboljem mogućem sjećanju. Ako se prilikom suočavanja s prethodnim iskazima koji nisu u skladu s vašim sadašnjim svjedočenjem vaše sjećanje osvježi i ako vjerujete da je vaš raniji iskaz bio tačan, priznajte grešku i potvrdite raniji iskaz.

**4. Pitanja koja izlaze van područja znanja istražitelja.** Tokom unakrsnog ispitivanja istražitelju se ponekad mogu

postaviti pitanja koja su povezana s policijom, ali koja ne spadaju u njegovo područje stručnosti ili znanja. Često branitelji postavljaju ova pitanja s ciljem da policajaci koji svjedoče priznaju da nemaju znanje ili stručnost u određenoj stvari ili da ih navedu da pokušaju odgovoriti na pitanja za koja nisu kvalificirani, nadajući se da će u oba slučaja njihov odgovor učiniti da izgledaju nesposobno. Ne upadajte u ovu zamku. Ako vam se postavi takvo pitanje, bez oklijevanja kažite da to konkretno područje provođenja zakona nije vaše područje ekspertize ili da niste učestvovali u toj konkretnoj fazi istrage. Nemojte se izvinjavati ili pravdati za nešto ne znate ili što nije vaša oblast ekspertize.

**5. Postavljanje skupova pitanja.** Branitelj može unakrsno ispitivanje podijeliti na segmente, pri čemu svaki segment ima svoj cilj: „Pitanja u svakom segmentu bit će usmjerena prema tom cilju, a na svako pitanje treba dati odgovor koji prati slijed za koji se branitelj nada da će završiti postizanjem njegovog cilja.“ Pritom, branitelj će kombinirati nekoliko drugih taktika o kojima smo ranije govorili. Da bi izgradio iskaz svjedoka na način koji najbolje odgovara odbrani, branitelj će obično započeti s najbezazlenijim pitanjima. Ta će pitanja postavljati na najsuptilniji mogući način, ne izazivajući nikakvu sumnju kod svjedoka. Branitelj će potom početi usmjeravati pažnju istražitelja na činjenice o kojima želi da policijski službenik svjedoči i pokušat će „zavarati“ prvih nekoliko odgovora miješajući ta pitanja s drugim bezazlenim pitanjima kako bi ostavio dojam da ne traži ništa što bi štetilo tužilaštvu. Ako istražitelj padne u ovu zamku, dovest će se u situaciju da svaki njegov odgovor potvrđuje prethodni i sve tako dok ne uvidi da kad pokuša promijeniti svoj stav to neće biti moguće jer je već duboko vezan za ono što je ranije rekao.

**6. Široka, opsežna pitanja.** Branitelj će postavljati široka, opsežna pitanja iz tri razloga: 1) nedostaju mu podaci o činjenicama koje se odnose na okolnosti na koje ispituje; 2) lovi u mutnom nadajući se da će od svjedoka čuti informacije koje do tada nije znao i 3) želi pridobiti svjedoka i istovremeno ga zavesti u smislu namjere pitanja kako bi kasnije, tokom ispitivanja, njegov odgovor mogao iskoristiti da napadne njegove odgovore na neko drugo pitanje. Ne gubite iz vida ovu taktiku i razmislite o pitanju prije nego što na njega odgovorite.

**Izvor:** D. Lewis, *The Police Officer in the Courtroom: How to Avoid the Pitfalls of Cross-Examination Through the Proper Preparation and Presentation of Investigative Reports, In-Court Testimony, and Evidence* (2001)

## Praktični savjet

### Svjedočenje istražitelja: Unakrsno ispitivanje, 3. dio

U ovom izdanju dovršavamo niz praktičnih savjeta o unakrsnom ispitivanju s nekoliko općih napomena o „onome što istražitelj koji svjedoči na suđenju treba i nipošto ne treba“ činiti.

1. Pažljivo slušajte svako pitanje. Ako niste čuli pitanje, zamolite advokata odbrane da ga ponovi. Ako niste razumjeli pitanje, zatražite pojašnjenje. A ako ne znate odgovor na pitanje, slobodno to kažite.
2. Pripremite se za suđenje - upoznajte se s elementima krivičnog djela o kojem svjedočite kako biste bolje predvidjeli i shvatili teorije optužbe i odbrane.
3. Prilikom odgovaranja na pitanja, budite samouvjereni, ali vodite računa da ta samouvjerenost ne pređe u aroganciju. Budite iskreni, skromni i prirodni.
4. Budite ljubazni, ali nikada neformalni u interakciji sa sudom, tužiocem ili advokatom odbrane.
5. Govorite jasno i glasno.
6. Budite koncizni i direktni u svojim odgovorima. Ne nudite informacije koje se od vas ne traže.
7. Nikada ne špekulirajte, ne nagađajte i ne nudite mišljenja o stvarima za koje niste kvalificirani.
8. Prije nego što odgovorite na svako pitanje, uzmite dovoljno vremena da strukturirate svoj odgovor. Ne

dopustite advokatu odbrane da utječe na vaš tempo i dužinu odgovora.

9. Budite pravedni i tačni, ali ipak postojani u iznošenju činjenica.
10. Uvijek ispravite advokata odbrane koji nekom riječju ili frazom zloupotrebljava vaše svjedočenje o istrazi ili koji pogrešno tumači vaše izjave. Ne dopustite advokatu odbrane da vam stavlja riječi u usta, ali isto tako nemojte se upuštati u raspravu s braniteljem oko značenja ili tumačenja činjenica ili svjedočenja.
11. Budite oprezni i ne dopustite da vas uljuljka osjećaj sigurnosti.
12. Držite svoje osjećaje pod kontrolom i ne dopustite da vas nadvlada nervoza. Ako nešto krene po zlu, ne dozvolite da se vidi da ste potreseni.
13. Prilikom spominjanja optuženog, nemojte koristiti njegovo ime. Kada govorite o optuženom, koristite odgovarajući naslov i njegovo prezime ili jednostavno „optuženi“.
14. Ne pokazujte neprijateljstvo prema optuženom ili advokatu odbrane.

**Izvor:** D. Lewis, *The Police Officer in the Courtroom: How to Avoid the Pitfalls of Cross-Examination Through the Proper Preparation and Presentation of Investigative Reports, In-Court Testimony, and Evidence* (2001)

## Praktični savjet

### Društveni mediji kao istražni alat u krivičnim istragama

U ovom izdanju govorimo o vrijednosti dokaza sa društvenih mreža i važnosti upotrebe društvenih medija kao istražnog alata u redovnom istražnom radu.

Društveni mediji zauzimaju važno mjesto u nizu alata dostupnih agencijama za provedbu zakona u redovnim krivičnim istragama, posebno kad je riječ o ideološki motiviranim zločinima i počiniteljima djela terorizma i ekstremističkog nasilja. Istražitelji antiterorističkih odjela društvene mreže mogu koristiti kako u istragama koje su reakcija na terorističke događaje, tako i za proaktivnu identifikaciju pojedinaca za koje se vjeruje bi mogli počiniti djela nasilja, u nadi da će se takva lica osujetiti u njihovoj nakani. Dakle, društveni mediji su proaktivni i reaktivni istražni alat koji organi za provođenje zakona mogu koristiti u raznim fazama kriminalnih aktivnosti, od prevencije do istrage kriminala.

Društveni mediji se mogu proaktivno koristiti za prepoznavanje kriminalnog ponašanja, potencijalnih počinitelja i za sprečavanje krivičnih djela. Počinitelji ponekad emitiraju svoje kriminalne namjere putem društvenih mreža, objavljuju prijetnje ili potencijalne planove, i ako ih organi za provođenje zakona na vrijeme vide i za njih saznaju, imat će priliku da interveniraju i spriječe krivično djelo prije nego što se dogodi.

Društveni mediji se također mogu koristiti kao istražno sredstvo nakon što se krivično djelo dogodi i kada organi za provedbu zakona počnu voditi istragu. Podaci objavljeni na društvenim mrežama mogu se koristiti za provjeru alibija, dokazivanje namjere, umišljaja, povezivanje počinitelja i njihovih računa na društvenim mrežama s krivičnim djelom, utvrđivanje motiva, identificiranje svjedoka i potvrđivanje ili osporavanje istinitosti iskaza svjedoka tokom suđenja. U istragama o terorizmu, „računi terorista na društvenim mrežama mogu dati kontekst počinjenim krivičnim djelima, pokazati njihov interes ili podršku ekstremističkim ideologijama, pokretima i organizacijama“. Pored toga, računi na društvenim mrežama mogu pomoći istražiteljima da shvate kako je počinitelj radikaliziran ili s kim je komunicirao putem društvenih mreža kako bi dokazali motiv, ali i identificirali druge

počinitelje koji su možda pomagali u počinjenju krivičnog djela ili koji bi mogli potencijalno učestvovati u budućim krivičnim djelima.



Organi za provedbu zakona, s malo truda, na društvenim mrežama mogu naći neke relevantne informacije. Društveni mediji najčešće se koriste za:

**1. Identificiranje osoba od interesa.** Jedan od glavnih zadataka bilo kojeg istražitelja je identificiranje osoba od interesa i s njima povezanih saradnika. Putem javnih profila na društvenim mrežama, jednim klikom mogu se utvrditi i analizirati poznanstva i odnosi među poznanicima, naročito uz pomoć dostupnog specijaliziranog softvera za analizu društvenih mreža. Istražitelji također mogu koristiti internetske alate poput 'chat' soba kako bi identificirali osobe od interesa od kojih se mogu dobiti korisne informacije.

**2. Utvrđivanje mjesta kriminalne aktivnosti.** Neke društvene mreže nude usluge davanja informacija o vremenu i geografskoj lokaciji na kojoj se osoba nalazila u vrijeme objavljivanja sadržaja. Pored toga, fotografije koje se postavljaju na račune na društvenim mrežama također mogu sadržavati geografske koordinate, ako su snimljene mobitelima ili digitalnim fotoaparatom koji imaju opcije geografskog označavanja. Ova vrsta informacija može se koristiti za utvrđivanje mjesta kriminalne radnje, povezivanje osumnjičenog s mjestom zločina ili za provjeru alibija.

**3. Prikupljanje fotografija, videozapisa ili izjava u prilog dokazima.** Ažuriranje statusa, postovi, fotografije i videozapisi koje su korisnici postavili na svoje profile mogu biti vrlo dragocjeni dokazi. Fotografije ili videozapisi objavljeni na stranicama društvenih mreža mogu osumnjičenog smjestiti na mjesto događaja u određeno vrijeme, povezati osumnjičenog sa žrtvama ili dokazati postojanje činjenice. Osim toga, objave na stranicama društvenih mreža ponekad se mogu koristiti za dokazivanje načina razmišljanja određenog počinitelja krivičnog djela.

**4. Utvrđivanje kriminalne aktivnosti.** Društveni mediji se redovno koriste za utvrđivanje i osuđivanje kriminalnih radnji koje se mogu pojaviti na internetskim platformama kao što su Facebook, Twitter i YouTube. Kriminalci nerijetko objavljuju inkriminirajuće fotografije i videozapise na društvenim mrežama poput Facebooka i YouTubea. Iako se u mnogim slučajevima videozapisi i slike mogu objaviti s određenom stopom anonimnosti, važno je imati na umu da takvi anonimno objavljeni videozapisi ili slike mogu stvoriti pravnu osnovu za dobivanje naloga za pretres i dobivanje dodatnih informacija o računu na koji su te slike ili zapisi postavljeni.

Dakle, prisustvo na internetu iza sebe ostavlja veliki trag, odnosno obilje korisnih informacija, zbog čega bi istraživanje društvenih mreža trebalo biti dio redovnog istražnog rada svakog policijskog istražitelja.

**Izvori:** S.K. Rice i W.S. Parkin, *Social Media and Law Enforcement Investigations*, Oxford Handbooks Online Scholarly Research Review (2016)

J. Brunty i K. Helenek, *Social Media Investigation for Law Enforcement*, Anderson Publishing, (2013)

## Praktični savjet

### Istražne tehnike u predmetima terorizma: Ispitivanje

Iako su istražne tehnike koje se koriste u istragama terorizma u osnovi jednake onima koje istražitelji koriste u uobičajenim krivičnim predmetima, njihova se primjena često razlikuje. Teroristi se općenito boje zakona i učinit će sve što je u njihovoj moći da ih ne uhvate. Da bi ostali ispod radara

agencija za provođenje zakona oni će, za razliku od običnih kriminalaca, posebnu pažnju posvetiti sigurnosti, što policijskim istražiteljima otežava praćenje njihovih aktivnosti, hapšenje i krivično gonjenje. Mnogi od njih su upoznati s istražnim metodama i strategijama, što često ograničava upotrebu određenih istražnih tehnika u istragama terorizma.

Međutim, to što su mnogi teroristi upoznati s policijskim istražnim tehnikama ne znači da se te metode razvijanja informacija ne mogu koristiti - to jednostavno znači da se tokom istrage mora obratiti veća pažnja: "Tokom istrage



valja posvetiti veću pažnju detaljima. Ne dozvoliti nepažnju i pogreške. Pravilno i brzo dokumentiranje rezultata svake istražne radnje je imperativ. Moraju se poštivati pravila i postupci u vezi s upotrebom ovih tehnika. Istražne radnje moraju se koristiti s dužnom pažnjom.“

U ovom broju nudimo savjete o tome kako u istragama terorizma učinkovito iskoristiti „majku svih istražnih tehnika“: ispitivanje.

**Pripremite se.** Iako postoje situacije kada istražitelj ima malo ili nimalo vremena za pripremu za ispitivanje, unaprijed zakazani razgovori mogu se i trebaju pažljivo organizirati i planirati. To ne znači samo pripremiti kvalitetna pitanja na koja subjekt treba odgovoriti ili dobro poznavati aktivnosti subjekta i njegovu grupu: „Najcjenjeniji aspekt pripreme je odrediti najbolje vrijeme za kontakt s osobom i znati kako probiti led u smislu otpočinjanja razgovora s tom osobom.“

**Razgovor obavite pažljivo i detaljno.** Mnogi će teroristi odbiti saradivati s policijom i razgovarati s njima o bilo čemu. Dakle, kad je riječ o onima koji pristanu na razgovor, istražitelji bi trebali imati na umu da je to možda jedini razgovor koji će ikada obaviti s tim subjektom. Zbog toga je neophodno da istražitelji marljivo istraže informacije razvijene iz razgovora i ulože potrebne napore da identificiraju dokaze, svjedoke i druge elemente koji se mogu koristiti za potvrđivanje izjava subjekta, u slučaju da subjekt kasnije odustane ili odbije svjedočiti. Istražitelj koji vodi razgovor uvijek treba voditi računa da obradi i pokuša dobiti odgovore na sljedeća ključna pitanja: Ko? Šta? Kada? Gdje? Zašto? Kako?

**Upoznajte se s glavnim pojmovima vjerovanja subjekta.** Da bi bolje razumjeli način razmišljanja i izjave ispitanika, istražitelji bi trebali imati barem neko osnovno znanje o političkoj filozofiji ili vjerskim pogledima osobe s kojom planiraju razgovarati. Istražitelj koji je potpuno neupućen u retoriku subjekta vjerojatno neće uspjeti dobiti ono što želi iz razgovora s tom osobom. Međutim, poželjno je također da se istražitelj ne postavlja kao „stručnjak“ za političku filozofiju ili religiju subjekta. Mnogo je vjerojatnije da će uspjeti uspostaviti razgovor sa subjektom ukoliko ukaže da je upoznat s pojmovima koji su ključni za vjerovanje subjekta.



**Izbjegavajte političke ili ideološke rasprave sa subjektom.** Kao što je već spomenuto, važno je da istražitelji razumiju političke ili vjerske stavove subjekta s kojim planiraju razgovarati, te tokom ispitivanja ne trebaju bježati

od razgovora o određenim aspektima vjerovanja subjekta jer neke izjave sagovornika u vezi s njegovim uvjerenjima mogu se koristiti kao dokaz protiv njega na sudu. Međutim, taj razgovor nipošto ne bi trebao prerasti u raspravu.

**Nikada se nemojte složiti niti pokazivati podršku bilo kakvim nezakonitim radnjama koje terorist spominje tokom razgovora.** Iako je ponekad važno pokazati određenu empatiju prema vjerovanjima neke osobe kako bi se razgovor nastavio, neki istražitelji pogrešno misle da mogu zadobiti povjerenje subjekta time što deklarativno podržavaju terorističke aktivnosti koje subjekt i njegova grupa provode. Također, takve se izjave kasnije mogu obiti o glavu istražitelju, ukoliko bude pozvan da svjedoči na sudu.

**Izvor:** William E. Dyson, *Terrorism: An Investigator's Handbook*, Third Edition, Anderson Publishing (2008)

## Praktični savjet

### Istražne tehnike u predmetima terorizma: Provjere evidencija

Provjere evidencija jedan su od najjednostavnijih i najvrijednijih izvora podataka dostupnih istražitelju. Provjere evidencija obuhvaćaju državne evidencije poput kaznene evidencije ili porezne evidencije osumnjičenog. Obuhvataju također i evidencije privatnih kompanija poput telefonskih zapisa i evidencije imovine. Budući da se provjere evidencija mogu gotovo uvijek provoditi bez znanja subjekta o tome, one su posebno važne u istragama terorizma kada organi za provođenje zakona moraju biti oprezni da ne alarmiraju subjekta da je pod istragom. Anketiranjem svih subjekata koji mogu pružiti informacije o predmetu istrage, istražitelj vrlo često može sastaviti opsežni profil subjekta a da pri tom nikada ne izađe iz ureda. Ipak, mnogi istražitelji ne koriste ovu istražnu tehniku u punom kapacitetu.

U ovom broju nudimo savjete za provođenje učinkovite provjere evidencija.

**Provjerite evidencije svoje agencije.** Istražitelj bi, kao prvi korak u istrazi, trebao provjeriti pojavljuje li se ime subjekta u nekoj od evidencija u njegovoj agenciji. Provjerom evidencija agencije, istražitelj će moći utvrditi je li subjekt već bio predmetom istrage nekog njegovog kolege ili kolegice iz odjela ili kolega iz drugih odjela iste agencije, odnosno je li subjekt nekada ranije bio predmetom istrage. Upoznavanje sa subjektom kroz evidencije agencije može uštedjeti dosta vremena jer istražitelj neće morati raditi posao koji su drugi već obavili. Istražitelj bi također trebao provjeriti u evidencijama svoje agencije imena rođaka i bliskih saradnika subjekta jer podaci o tim osobama mogu pružiti ne samo obavještajne podatke o tom subjektu, već i podatke o

potencijalnim informatima koji bi mogli biti od pomoći u istrazi.

**Provjerite evidencije drugih agencija za provođenje zakona.** Provjere evidencija ne smiju biti ograničene na vlastitu agenciju istražitelja: „Mudri istražitelj provjerit će ime subjekta kod logičnih agencija za provođenje zakona unutar svog geografskog područja kako bi utvrdio da li imaju informacije o subjektu. U većini slučajeva, upit se može poslati i drugim agencijama za provođenje zakona bez straha da će to ugroziti istragu. Treba biti oprezan ukoliko je subjekt službenik za provođenje zakona ili ako u agenciji od koje se traži provjera rade službenici koji su na neki način povezani s kriminalnom radnjom koja se istražuje. Istražitelji bi također trebali koristiti postojeće udarne grupe da ubrzaju provjere evidencija, jer bi agencije koje su članice udarne grupe trebale biti u mogućnosti da brže i temeljitije izvrše provjeru svojih evidencija nego neka druga agencija izvana.

**Provjerite evidencije drugih agencija/komunalnih preduzeća/kompanija.** Svaka agencija koja ima utjecaj na subjekta trebala bi imati neki oblik evidencije o toj osobi: “Te evidencije mogu sadržavati niz zanimljivih činjenica koje bi mogle biti od koristi u istrazi. Često same informacije imaju malu vrijednost, ali u kombinaciji s drugim prikupljenim činjenicama o subjektu mogu postati značajne.” Neke od evidencija koje vode druge agencije, a koje se mogu pregledati radi informacija o subjektu, su evidencije o porezima na imovinu, profesionalnim i drugim vrstama licenci, raznim vrstama dozvola, vozačkim dozvolama i registraciji vozila, vlasništvu imovine, socijalnoj skrbi, osnovnim statistikama (rođenje, smrt, brak, razvod i slično).

Javne komunalne službe također vode neke lične podatke o svojim korisnicima i njihovoj imovini, uključujući informacije o načinu plaćanja njihovih usluga.

Iako banke nerado dijele informacije o klijentima bez sudskog naloga, bankarske evidencije su izuzetno vrijedne jer mogu otkriti mnoge informacije koje se, u mnogim okolnostima, mogu koristiti dokaz za dokazivanje nezakonitog postupanja.

Telefonski zapisi subjekta često su vrijedni istražiteljima: „Iz takvih se zapisa mogu izvući izvrsni dokazi u svjetlu činjenice da su neki ljudi neoprezni kada je riječ o korištenju telefona. Čak se i vrlo sofisticirani terorist povremeno može ‘okliznuti’ i napraviti ne baš tako mudar telefonski razgovor ...”.

Drugi izvor korisnih informacija su evidencije o zaposlenju. Neki poslodavci zahtijevaju da potencijalni zaposlenici predaju dugačke prijave koje sadrže sve, od popisa prethodnih poslodavaca, do evidencija o hapšenjima, obrazovanju i historiji porodice. Neke će kompanije svoje evidencije učiniti dostupnima, dok će druge zahtijevati sudske naloge, pogotovo jer većina agencija za provođenje zakona ne može otkriti razloge zbog kojeg traže informacije. S tim u vezi, u predmetima terorizma valja biti posebno oprezan jer „ako poslodavac vjeruje da bi zaposlenik mogao biti terorist, može mu dati otkaz ili ga premjestiti na neko drugo mjesto iz straha, a što bi moglo upozoriti ispitanika da

je pod istragom. Iz tog razloga istražitelj prilikom razgovora s poslodavcem ne bi trebao upotrebljavati „osjetljive izraze kao što je 'terorizam', osim kada istinski vjeruje da priroda prijetnje koju taj subjekt predstavlja zahtijeva takvo obavještenje.“



**Provjerite sudske evidencije.** Sudovi obično vode vrlo tačne evidencije i stoga su izvrsni izvori informacija. Istražitelji bi trebali provjeriti sudske spise kako bi saznali je li subjekt učestvovao u bilo kojem postupku pred tim sudom.

**Provjerite internet.** Istražitelji bi trebali provjeriti imena novih subjekata putem internetske tražilice kako bi utvrdili jesu li dostupne bilo kakve informacije. To bi posebno trebalo učiniti u istragama terorizma, jer politički ili vjerski ekstremisti često koriste internet za objavljivanje svojih ciljeva. Međutim, istražitelji bi trebali imati na umu da internet nije nužno pouzdan i tačan izvor pa stoga trebaju biti vrlo oprezni kod korištenja internetskih podataka kao osnova za traženje naloga za pretrase ili hapšenje. Također, ako informacije dobivene s interneta rezultiraju promjenom smjera istrage ili navedu istražitelja da poduzme određene radnje, važno je da se ti podaci pravilno dokumentiraju u spisima predmeta.

**Provjere evidencija trebaju biti temeljite.** Sveobuhvatne provjere evidencije vrlo su važne u istragama terorizma. Provjere evidencija ne treba raditi samo na početku istrage. Istražitelji bi trebali povremeno ponovo provjeriti ime subjekta u dostupnim evidencijama, naročito ako istraga traje duže vrijeme.

**Izvor:** William E. Dyson, *Terrorism: An Investigator's Handbook*, Third Edition, Anderson Publishing (2008)

### Istražne tehnike u predmetima terorizma: Nadzor, prvi dio

„Nadzor” znači vizualno posmatranje subjekata istrage i lokacija, koje vrše organi za provođenje zakona u svrhu razvoja informacija koje u konačnici mogu dovesti do krivičnog gonjenja. Nadzor je vrijedan istražni alat jer podrazumijeva efektivno posmatranje subjekta u stvarnom vremenu od strane službenika organa za provođenje zakona koji, kao profesionalna lica, predstavljaju vjerodostojne i pouzdane svjedoke u sudskim postupcima. Međutim, nadzor ima i nekoliko nedostataka. Prvo, dugotrajan je i zahtijeva puno ljudstva i resursa agencija. Drugo, nema garancije da će polučiti pozitivne rezultate. Konačno, to može biti rizična tehnika, naročito u istragama terorizma koje uključuju subjekte koji stavljaju veliki naglasak na sigurnost i provode mjere protunadzora. Iz svih ovih razloga, „prije posezanja za ovom tehnikom, treba je pažljivo razmotriti, naročito u situacijama u kojima se primjenom drugih istražnih metoda uspijevaju prikupiti vrijedne informacije.“

U ovom broju govorimo o vrstama i raznim metodama provođenja nadzora. U sljedećem broju ponudićemo vam nekoliko savjeta za učinkovitu upotrebu ove istražne tehnike u predmetima terorizma.

Postoje tri osnovne vrste nadzora - mobilni, fiksni i kombinovani.

Najpoznatija vrsta nadzora je **mobilni nadzor**, gdje službenici za provođenje zakona doslovno prate subjekta kamo god on ili ona krenuo. Iako je vjerojatno najjednostavnija za organizaciju i koordinaciju, ovu metodu subjekt najjednostavnije otkriva.

Kod **fiksnog nadzora** samo se subjekt kreće, dok istražitelji zauzimaju stacionarne položaje duž predviđene rute kretanja subjekta. Istražitelji zapravo ne prate subjekta, već ga posmatraju i bilježe njegove aktivnosti dok prolazi kroz područje nadzora koje im je dodijeljeno. Glavna prednost ove vrste nadzora je ta što je najmanje vjerojatno da će biti otkriven. Međutim, fiksni nadzor je vrlo složen proces i zahtijeva mnogo ljudstva, zbog čega je najprikladniji za ograničena područja ili za kratke udaljenosti.

**Kombinirani nadzor** mješavina je mobilnog i fiksnog nadzora. Većina dobro uspostavljenih nadzornih timova uveliko se oslanja na ovu metodu jer ova tehnika koristi prednosti prethodne dvije vrste nadzora i ograničava neke njihove nedostatke: „Kombinirana metoda zahtijeva više ljudstva nego mobilni nadzor, međutim, jednostavnija je za korištenje od fiksnog nadzora i nije ni približno toliko zahtjevna u pogledu ljudstva.”



Postoje različite metode za provođenje nadzora koje se mogu primijeniti unutar ove tri opće vrste nadzora:

**24-satni nadzor.** Ova metoda uključuje nadzor nad subjektom 24 sata dnevno. Glavna prednost ove metode je ta što omogućuje kontinuirano posmatranje subjekta. Međutim, to oduzima mnogo vremena i najmanje je sigurno.

**Vremenski ograničen nadzor.** Prema ovom konceptu, nadzor je ograničen na najaktivnije sate subjekta, kada organi za provedbu zakona procijene da bi se subjekt mogao baviti kriminalnim aktivnostima. Glavni nedostatak ove metode je to što postoji vjerojatnost da će subjekt počinuti krivično djelo za vrijeme dok nije pod nadzorom.

**Usmjereni nadzor.** Prema ovoj metodi, subjekt se prati samo u razdobljima za koja se vjeruje da bi se mogao baviti kriminalnim aktivnostima. Očito, ova metoda nadzora uvelike ovisi o obavještajnim saznanjima koja su dobivena kroz druge istražne tehnike.

**Tempirani nadzor.** Ideja iza ove metode nadzora je razviti cjelovitu sliku o subjektu uz korištenje minimalnih sredstava. Ova metoda podrazumijeva praćenje subjekta tokom svakog dijela 24-satnog perioda svakog dana u sedmici. Postoji nekoliko varijacija ove metode. Jedna od varijacija, koja se temelji na danima u sedmici, podrazumijeva provođenje 24-satnog nadzora svakog ponedjeljka u mjesecu. Ako taj pristup ne polučiti rezultate, onda se nadzor može postaviti tokom nekog drugog dana u sedmici tokom sljedećih mjeseci. Druga varijacija ove metode svaki dan dijeli na segmente koji se redovno prate. Na primjer, subjekt se prati u periodu od 6:00 do 12:00 sati tokom čitave sedmice. Ako se ništa značajno ne dogodi u tom periodu, onda se vremenski raspon može pomjeriti na nadzor od 12:00 do 18:00 sati tokom naredne sedmice.

**Nadzor događaja.** Ova je metoda osmišljena tako da obuhvati osobu ili mjesto u vezi s određenim događajem. Ova se metoda češće koristi u istragama terorizma nego u drugim vrstama predmeta. Kada se koristi u kontekstu sprječavanja terorizma, nadzor meta započinje oko datuma kada se dešava neki događaj koji nosi rizik od terorističkog napada. Ova se metoda može koristiti i kao odgovor na teroristički napad, u kojem slučaju nadzor pojedinih osoba započinje odmah nakon napada u nadi da će se uočiti ljudi koji se ponašaju sumnjivo.

**Nadzor provjerom lica mjesta.** Druga metoda nadzora koju često koriste agencije za provođenje zakona je nadzor provjerom lica mjesta. U ovoj metodi, istražitelj prolazi pokraj određene lokacije kako bi posmatrao koje se aktivnosti dešavaju i ko se sve tamo nalazi. Provjere na terenu obavljaju se jednostavno, s minimalnim rizikom od otkrivanja, pa stoga mogu biti vrlo vrijedne, naročito u složenim istragama. Mogu se provoditi redovno ili povremeno. Također, ova vrsta nadzora može biti dobro isplanirana ili realizirana uz vrlo malo prethodne pripreme, kada se istražitelj zatekne u tom području. U svakom slučaju, važno je osigurati da su zapažanja iz ove vrste nadzora pravilno dokumentirana.

**Izvor:** William E. Dyson, *Terrorism: An Investigator's Handbook*, Third Edition, Anderson Publishing (2008)

## Praktični savjet

### Istražne tehnike u predmetima terorizma: Nadzor, drugi dio

U prošlom broju govorili smo o različitim metodama nadzora, a ovaj put nudimo nekoliko praktičnih savjeta za provođenje nadzora u istragama terorizma.

Kao što je već napomenuto, nadzor može biti izazovan u mnogim aspektima, naročito kada su mete osumnjičeni teroristi. Iz tog razloga, prije pokretanja operacija nadzora važno je pažljivo razmotriti i odmjeriti sve prednosti i nedostatke. Ako se odluče primijeniti ove istražne tehnike, istražitelji bi trebali uložiti napor kako bi detaljno isplanirali i ograničili opseg jer „što je nadzor duži i opsežniji, to je veća mogućnost da bude otkriven.“

Evo nekoliko dobrih praksi za uspješno planiranje i nesmetano izvršavanje operacija nadzora:

**Istraga i osnovne informacije o subjektu.** Policijske službenike koji će provoditi nadzor potrebno je temeljito informirati o subjektu nadzora. Treba im dati fotografije subjekta, njegovih saradnika i rodbine. Također, važno je da razumiju ciljeve nadzora i da su upoznati s podacima koji su već prikupljeni tokom istrage, kao i s činjenicama koje nedostaju i koje bi trebali pokušati pribaviti tokom nadzora.

**Vozila.** Vozila koja se koriste za nadzor trebaju biti pouzdana i dobro održavana. Istražitelji bi trebali koristiti vozila jednostavnog izgleda koja se ne ističu u zajednici i koja općenito ostaju nezapažena. Treba izbjegavati vozila koja privlače pažnju, kao što su potpuno nova, sportska vozila ili vozila upadljivih boja i vozila s vidljivim oštećenjima karoserije: „Vozila koja će privući poglede prosječne osobe ne treba koristiti u svrhu nadzora.“ Međutim, čak će i najneuočljivije vozilo biti razotkriveno ako ga subjekt nadzora isuviše često vidi. Da bi se izbjeglo razotkrivanje u operacijama dugotrajnog nadzora, idealno je često mijenjati vozila. Ako to nije moguće, policajci koji vrše nadzor mogu promijeniti izgled svojih automobila kako bi izgledali drugačije svaki put kada ih subjekt vidi. To se lako može postići mijenjanjem vozača, skidanjem ili mijenjanjem ratkapa, mijenjanjem predmeta koji vise s retrovizora, stavljanjem različitih predmeta na klupu zadnje šajbe (npr. plišane životinje, šešire, odjeću, smeće i sl.) ili na instrument-tablu (držači za čaše, kompas, blokovi za bilješke, kutije s maramicama i parking-karte), postavljanjem i uklanjanjem raznih rekvizita u automobilu, uključujući dječje sjedalice, sklopiva invalidska kolica, kutije i aktovke, postavljanjem i uklanjanjem nosača za bicikle (sa ili bez bicikla), krovnih nosača i držača za skije.

**Osoblje za nadzor.** Kao i kod vozila, važno je da se policajci koji vrše nadzor uklope u mjesto u kojem vrše nadzor. To je naročito važno kada se subjekt prati pješke: „Čak i iznimno visoki, ili niski ljudi ili možda osobe s invaliditetom izgledaju 'prosječno' dok su u vozilima. Ali kad su izvan auta, njihov će karakterističan izgled vjerovatno biti zapažen.“ Policajci na lokalitetu nadzora koje subjekt poznaje ne bi trebali učestvovati u operacijama nadzora. Podrazumijeva se da istražitelji uključeni u operaciju

moraju biti valjano obučeni, upoznati i dobro pripremljeni za rješavanje delikatnih situacija, poput potencijalnog suočavanja sa subjektom.

**Maskiranje.** Istražitelji bi također trebali pokušati s vremena na vrijeme promijeniti svoj izgled, bez obzira na to koliko obično i neupadljivo izgledaju. To najjednostavnije mogu postići mijenjajući odjeću. Izgled se brzo može promijeniti iz formalnog u ležerni utrpavanjem ili izvlačenjem majice, korištenjem jakni, kaputa i odjeće s dva lica. Šeširi i naočale također su vrijedni rekviziti za maskiranje. Policajac vrlo jednostavno može promijeniti svoj izgled uz nekoliko pari običnih i sunčanih naočala i platnenih savitljivih šešira. Još jedan trik koji je naročito koristan prilikom mobilnog nadzora, naročito kada se policajac sreće licem u lice sa subjektom, je korištenje nekih vrlo uočljivih rekvizita (npr. velike toke na kaišu, karakteristične naušnice i drugi nakit, vrlo vidljivi zavoji ... ) koji privlače poglede. Ideja u pozadini ove tehnike je natjerati ljude da se fokusiraju na rekvizit, a ne na lice, tako da ako se subjekt i policajac koji vrši nadzor sretnu licem u lice, subjekt kasnije neće prepoznati policajca kada skine te karakteristične rekvizite.



**Tehnike koje teroristi koriste za otkrivanje i izbjegavanje nadzora.** Kao što je već naglašeno, teroristi često primjenjuju mjere kontranadzora. Da bi otkrili i izbjegli nadzor poduzimaju neke od sljedećih radnji:

- *Stalno posmatranje okruženja.* Teroristi se pokušavaju upoznati s okruženjem i ljudima oko sebe i čim nekoga uoče nekoliko puta odmah postanu sumnjičavi prema tim osobama. Neki teroristi su vrlo transparentni u svom osmatranju dok drugi koriste manje očite metode, kao što je gledanje unatrag prilikom vezivanja pertli na cipelama ili koriste reflektirajuće površine poput prozora za osmatranje okoline.
- *Nepredvidiva vožnja.* Terorist će ponekad voziti na neobičan ili nepredvidiv način (iznenadno ubrzavanje, iznenadno zaustavljanje, prebrza ili prespora vožnja, parkiranje uz cestu, vožnja u slijepe ulice) s ciljem otkrivanja vozila koja ih pokušavaju pratiti.
- *Korištenje javnog prijevoza.* Javni prijevoz može biti učinkovito sredstvo za uočavanje i izbjegavanje nadzora: „Subjekt koji iznenada parkira svoje vozilo i ukrca se u autobus može uočiti automobile koji ga pokušavaju pratiti. Sigurno će postati sumnjičavi ako vide da neko drugi izlazi iz vozila i ukrcava se u autobus. Pješak također može koristiti javni prijevoz kako bi izbjegao nadzor i otkrio da li ga neko prati. Najjednostavniji način je ući u vozilo javnog prijevoza i odmah u narednom kvartu izaći iz njega. Svi drugi koji učine isto bit će prepoznati kao osobe koje prate subjekta.“
- *Korištenje saradnika za otkrivanje nadzora.* Teroristi ponekad traže od svojih saradnika da ih sa strane posmatraju dok odlaze s određene lokacije kako bi utvrdili prati li ih neko.

**Konfrontacija tokom nadzora.** Budući da su teroristi obučeni da budu oprezni u smislu nadzora, moguće je da će im policajac koji vrši nadzor postati sumnjiv. Zapravo, konfrontacija je moguća ne samo sa subjektom, već i s raznim drugim osobama kao što su saradnici subjekta, policajci koji su na dužnosti ili druge osobe koje nisu uključene u operaciju praćenja kao što su susjedi ili zaštitari. Reakcija istražitelja u ovoj situaciji od ključnog je značaja jer „ta reakcija može odrediti hoće li operacija uspjeti ili će biti prekinuta.“ Zbog toga policajac koji vrši nadzor uvijek treba biti spreman dati neko uvjerljivo objašnjenje zašto se tu nalazi, ne dajući materijala subjektu da potvrdi svoju sumnju da ga prati.

**Dokumentacija o nadzoru.** Sve nadzorne aktivnosti moraju biti pravilno dokumentirane jer „nadzor je dobar koliko i njegova dokumentacija.“ Pravilno vođenje dnevnika imperativ je čak i u slučajevima u kojima se nije došlo do nekih vrijednih saznanja, ne samo zato što će jednog dana možda evidencije o nadzoru biti potrebne da potkrijepe iskaze istražitelja na sudu, već i zato što se „neke, naizgled nevažne informacije dobivene tokom nadzora mogu pretvoriti u značajne informacije u kasnijoj fazi slučaja.“

## Praktični savjet

### Istražne tehnike u predmetima terorizma: Informanti, prvi dio

U ovom broju započinjemo raspravu o korištenju informanata. Prvo ćemo govoriti o različitim vrstama informanata, a u sljedećem broju ponudit ćemo vam savjete za rad s ovim osobama.

Informant (kojeg policijski organi ponekad nazivaju „izvorom“) je „pojedinaac koji kontinuirano tajno pruža tačne podatke agencijama za provedbu zakona.“ U suštini, postoje tri vrste informanata: insajderi, periferni informanti i outsajderi.

**Insajder** je osoba koja ima određeni položaj u kriminalnoj ili terorističkoj grupi zahvaljujući kojem ima saznanja o djelovanju grupe i temeljem kojeg može stalno dobijati informacije o aktivnostima grupe. To može biti aktivni član, pouzdani kontakt, savjetnik ili čak vođa (ali ne i najviši vođa). Iako je iz perspektive organa za provedbu zakona idealan informant, insajder je vrsta informanta do koje je najteže doći. Ključni savjet kada je riječ o radu s insajderima je „dobro upoznajte svog neprijatelja“. To znači da bi policajac koji uspostavlja kontakt s potencijalnim insajderom trebao biti dobro upoznat s grupom i osobom koju je kontaktirao. Mora se predstaviti tako da bude prihvaćen i mora biti u stanju uspostaviti određeni nivo komunikacije s potencijalnim informantom. Policajac mora biti u stanju odrediti kako će privoliti informanta da postane izvor tako što će mu ponuditi nešto što bi mu se moglo svidjeti. Uspostavljanje komunikacije s terorističkim subjektom je često izazovan zadatak jer su u mnogim slučajevima oni obučeni da vješto izbjegnu kontakt s policijom.

**Periferni informant** je osoba koja zauzima niži položaj u terorističkoj grupi, koja se druži s nekim članovima grupe, poput supružnika, rođaka ili saradnika, ili ima poziciju izvan grupe koja mu ipak omogućuje dobije neke informacije, kao npr. susjed, ili pripadnik druge kriminalne organizacije. Od perifernih informanata se ne može očekivati previše informacija. Naime, oni će obično dati neke informacije o dijelu nekog slučaja koje mogu biti dokazne prirode ili pak mogu dati trag na temelju kojeg istražitelj može dalje razviti informacije. Međutim, do perifernih informanata je mnogo lakše doći i istražitelji bi ih trebali pokušati pridobiti čak i kad imaju insajdere, naročito u dugotrajnim istragama.

**Outsajder** je osoba koja ima malo ili nimalo veze s terorističkom grupom, ali je spremna saradivati s policijom i koja pristaje da se stavi u položaj kroz koji bi mogla doći do nekih vrijednih informacija o grupi. Postoje dvije vrste outsajdera, odnosno vanjskih informanata: inherentni ili tzv. „mlaki“ i oni bez jasnih veza s grupom, odnosno regrutirani ili tzv. „hladni“ informanti. Inherentni informant je osoba koja ima neki inherentni odnos s grupom (naprimjer, ako se grupa bavi krađom automobila, ta bi osoba mogla biti neko ko je ranije osuđivan za krađu automobila). „Hladni“ informanti su osobe koje nemaju neku jasnu vezu s predmetnom grupom ili njezinim aktivnostima. Razvijanje

„hladnih informanata“ je najsmislenije u dugotrajnim istragama jer će im u takvim okolnostima trebati mnogo vremena da se infiltriraju u grupu. U tom smislu, regrutirani informanti praktički polaze sa iste tačke kao i prikriveni agenti jer „ni jedni ni drugi nemaju reputaciju koja bi ih svrstala među članove grupe.“ Iz tog razloga, agencija koja razmatra pokretanje tajnih operacija protiv grupe također bi trebala razmisliti o korištenju regrutiranih informanata jer bi to „mogao biti izvrstan način za ispitivanje terena prije pokretanja skupe tajne operacije koja zahtijeva veliko ljudstvo.“ Potencijalne vanjske informante možete pronaći bilo gdje. Mogu se naći među običnim ljudima koji u susretima s policijom iskazuju interes da im pomognu u njihovom poslu. Potencijalni „hladni informanti“ mogu se regrutirati iz reda zatvorenih informanata ili informanata vrbovanih iz nekih drugih istraga: „Nekad će se desiti da je neka periferna osoba spremna napraviti ‘dogovor’ u nekom predmetu kako bi izbjegla krivično gonjenje, ali koja ima malo šta za ponuditi. Policajci takvu osobu mogu iskoristiti kao regrutiranog informanta u nekoj drugoj istrazi.“

Ljudi postaju informanti iz različitih razloga. Za uspješan razvoj informanta, najbitnije je znati koja je njegova motivacija. „Najuspješniji u tome su oni policajci koji uspješno identificiraju faktore koji motiviraju osobe koje bi oni željeli pretvoriti u svoje izvore i kada tu motivaciju iskoriste. Nakon što takve osobe privole na saradnju, istražitelji ih stalno stimuliraju nastavljajući naglašavati one faktore koji ih motiviraju.“

**Izvor:** William E. Dyson, *Terrorism: An Investigator's Handbook*, Third Edition, Anderson Publishing (2008)

## Praktični savjet

### Istražne tehnike u predmetima terorizma: Informanti, drugi dio

U ovom broju nudimo praktične savjete za uspješan rad s informantom.

**Vođenje informanta.** Za svakog informanta treba biti zadužen jedan policijski službenik, odnosno jedna odgovorna osoba. Potrebno je odrediti i dodatnog ili rezervnog policijskog službenika koji poznaje informanta i koji može uskočiti i zamijeniti odgovornog policajca, kada on nije dostupan.

Policajac odgovoran za informanta treba formirati kontrolni spis za svakog pojedinačnog informanta. U tom kontrolnom spisu trebaju se čuvati lični podaci informanta, rezultati provjere njegove podobnosti, primjerci njegovih izvještaja i rezultati provjera koje su izvršene radi provjere njegove iskrenosti i pouzdanosti.

Informanti moraju razumjeti da „biti informant“ ne znači „dobiti kartu za izlazak iz zatvora“. Policijski službenici su dužni objasniti informantu da ni u jednom trenutku ne smije

kršiti zakon - bilo tokom razvijanja informacija za agenciju za provedbu zakona bilo kad je „van dužnosti“ - i da bi ga hapšenje ili neki drugi problem sa zakonom mogao koštati položaja informanta.

Bitno je osigurati da su informacije koje je informant donio pravilno dokumentirane jer, „iz perspektive organa za provedbu zakona, ako podaci koje informant donese nisu dokumentirani, oni ne postoje“. Policijski službenici bi izvještaje o saslušanju trebali napraviti ubrzo nakon kontakta sa informantom, dok su informacije još uvijek svježije. Pravovremena izrada izvještaja o informantu važna je ne samo za ažuriranje spisa predmeta istrage, već i zato što to istražitelju pomaže da identificira moguća neriješena pitanja i da čim prije zatraži pojašnjenja ili dodatne informacije.

**Proces provjere.** Važno je povremeno provjeravati tačnost podataka koje informant plasira. Činjenica da je informant jednom bio pouzdan ne garantuje da će uvijek biti pouzdan. Neke od metoda provjere koje istražitelji mogu koristiti su sljedeće:

- Ponovno provjeriti prethodne izvještaje kako bi se utvrdilo jesu li novije izjave informanta dosljedne s prethodnim opisima događaja;
- Pozvati drugog službenika da sasluša informanta ili pozvati nadređenog službenika da bude prisutan prilikom saslušanja informanta;
- Provjeriti evidencije s drugim agencijama kako bi se utvrdilo je li informant sudjelovao u kriminalnim aktivnostima za koje njegov odgovorni službenik nije znao;
- Pitati druge informante o ovom informantu (naravno, to treba uraditi tako da se ta osoba ne opiše kao informant);
- Koristiti druge istražne tehnike za provjeru izjava informanta;
- Tražiti od informanta da potpišu izvještaje o saslušanju ili da se podvrgnu poligrafu (za neke izvore, sama ideja o potpisivanju nečega ili prijedlog poligrafa navest će ih da dodatno „pojasne“ neke od svojih izjava. Međutim, ove se metode trebaju koristiti oprezno jer bi neki informanti takve zahtjeve mogli smatrati znakom nepovjerenja.)

**Saslušanje.** Saslušanje informanta treba provoditi na sličan način kao i svaki drugi službeni razgovor. Međutim, istražitelji ponekad zaborave postaviti osnovna pitanja koja bi trebala biti riješena tokom svakog razgovora: „ko?“, „šta?“, „kada?“, „gdje?“, „zašto?“ i naročito „kako?“. Istražitelji se uvijek trebaju sjetiti upitati informanta kako zna da je nešto istinito i ispravno. Kako bi dobili potpune i tačne informacije, istražitelji bi trebali ispitati informanta što je prije moguće nakon događaja, dok su njegova sjećanja još svježija.

**Sigurnost.** Važno je da policijski službenik koji vodi informanta primjenjuje dobre sigurnosne tehnike na sastancima i u komunikaciji s informantom jer tad će se i informant navići na te dobre sigurnosne prakse. Policijski službenici koji vode informante trebaju imati na umu da informanti često nemaju dovoljno znanja o tome šta predstavlja dobru sigurnost i da je na njima da ih o tome educiraju.

Informante treba upozoriti da ne otkrivaju svoj status nikome drugome, čak ni u situacijama kada su predmetom hapšenja. Službenici moraju objasniti informantu da ne trebaju pokušavati izbjeći plaćanje saobraćajne kazne tako što će razotkriti svoj status informanta niti računati na to da će se izvući bez kazne ukoliko spomenu svoju saradnju s organima za provedbu zakona prilikom hapšenja zbog nekog težeg prekršaja. Informant mora shvatiti da svako ko zna za njegov status informanta predstavlja prijetnju njegovoj sigurnosti i da za taj status ne smije znati niko osim njegovih odgovornih policijskih službenika.

Jedna od bitnijih sigurnosnih tehnika je sastajanje s informantima na mjestima na kojima niko ko je povezan s istragom ne može posmatrati taj sastanak: „Za kontakte s izvorima preporučuju se sigurna mjesta sastanka, uključujući i sigurne kuće i hotelske sobe. To je naročito slučaj kada je riječ o izuzetno vrijednom informantu ili ako se trebaju pregledati dokumenti i fotografije i/ili ako se očekuje da će sastanak duže trajati.“

Ako policajci odluče koristiti vozilo za dolazak na sastanak, trebali bi to činiti s oprezom. Nikada ne bi smjeli doći po informanta na njegovu adresu niti ga voziti po područjima gdje rutinski zalaze subjekti istrage.

Policajci ne bi trebali otvoreno dovoditi informanta u urede agencija za provođenje zakona. Ako informant treba doći u prostorije agencije za provođenje zakona, njegovu posjetu treba organizirati na način da ga ne vide drugi uposlenici, odnosno da ga vidi što manje uposlenika.

Policajci ne bi trebali kasniti na sastanke s informantima i trebali bi insistirati na tome da i oni dođu na vrijeme. Sa sigurnosnog stajališta nije pametno ni za odgovornog policajca ni za informanta da jedan drugog čekaju. U tom smislu, odgovorni policajac i informant trebaju unaprijed dogovoriti da jedan drugog ne čekaju duže od određenog vremenskog perioda. Također se preporučuje da odgovorni policajac i informant uspostave signal „prekida“ kojim će se služiti da ukažu jedan drugome ako područje sastanka nije zaštićeno.

Podrazumijeva se da bi istražitelji prilikom susreta s informantom trebali izbjegavati nošenje i prikazivanje svega što je vezano za policiju.

**Izvor:** William E. Dyson, *Terrorism: An Investigator's Handbook*, Third Edition, Anderson Publishing (2008)

### Istražne tehnike u predmetima terorizma: Prikriveni istražitelji, prvi dio

Tema rubrike praktičnih savjeta ovog i sljedećeg broja bit će prikrivene istrage. U ovom broju ukratko ćemo opisati različite vrste prikrivenih istraga i važne aspekte koje bi policijske agencije trebale razmotriti prije korištenja ove istražne tehnike. U sljedećem broju ponudit ćemo vam nekoliko praktičnih savjeta za vođenje uspješnih projekata prikrivenih istražnih operacija.

Prikrivena istraga je istražna tehnika u kojoj službenici agencija za provođenje zakona tajno djeluju u svrhu razvijanja dokaza o nezakonitim radnjama. U prikrivenoj istražnoj operaciji jedan ili više prikrivenih istražitelja (policijskih službenika) stavlja se u položaj koji mu omogućuje da pribavi direktne informacije o kriminalnoj aktivnosti i da svjedoči kao neposredni svjedok protiv subjekta ili kriminalne grupe. Opseg prikrivenih operacija može biti vrlo raznolik, od jednostavnog tajnog kontakta u kojem se prikuplja nešto obavještajnih podataka do vrlo razrađenih projekata koji uključuju nekoliko istražitelja.

Prikrivene istrage imaju nekoliko prednosti. Prvo, mogu rezultirati spektakularnim rezultatima do kojih se ne može doći drugim istražnim tehnikama. Drugo, za razliku od većine pristupa koji se koriste za rješavanje krivičnih djela koja su se već desila, prikrivene istrage omogućuju policiji da proaktivno reagira i spriječi krivično djelo. Treće, zbog svog službenog položaja i obuke, službenici za provođenje zakona smatraju se poželjnijim svjedocima na sudu od informanata ili prosječnih građana-saradnika.

Međutim, prikrivene operacije su u isto vrijeme iznimno složene, zahtijevaju vrijeme i radnu snagu, zahtijevaju velike resurse, opasne su i potencijalno psihički štetne za službenika na tajnom zadatku i njegov lični život.

U osnovi, postoje tri vrste prikrivenih istražnih operacija: ograničeni kontakt, polu-duboke prikrivene istrage i duboke prikrivene istrage.

U operaciji **ograničenog kontakta ili tzv. „jednokratnoj“ operaciji**, prikriveni službenik ostvaruje “jedan ili više kratkih kontakata s subjektom ili drugom upućenom osobom u svrhu razvijanja obavještajnih podataka ili dokaza” ne otkrivajući svoj identitet kao službenika. Takva operacija mogla bi uključivati prisustvovanje sastanku, uključivanje osobe u razgovor, posjetu ciljanom mjestu, itd. Iako je ova vrsta prikrivene operacije obično kratkoročna, ipak treba biti dobro isplanirana i dobro dokumentirana.

U slučaju **poluduboke prikrivene istražne operacije**, službenik na tajnom zadatku “s određenim stepenom učestalosti uspostavlja kontakte u ciljanom području, ali ne radi to non-stop.” U ovoj vrsti projekta, prikriveni istražitelj trebao bi imati kvalitetne rekvizite koji podržavaju njegov lažni identitet, uključujući lažnu ličnu dokumentaciju i dokumentaciju o vozilu, a ponekad čak i tajno prebivalište ili zaposlenje koje subjekt može vidjeti, ako je potrebno.

**Duboka prikrivena istražna operacija** je najsloženiji vid prikrivenog rada. To je posao s punim radnim vremenom u kojem se prikriveni istražitelj u potpunosti pridružuje ciljanom subjektu ili kriminalnoj grupi. To znači da službenik u ovoj vrsti operacije ne bi trebao obavljati druge policijske poslove i da bi se agencija za provođenje zakona trebala suzdržati da ga istovremeno koristi za tajne zadatke na drugim slučajevima, osim ako nije riječ o istom tipu krivičnog djela ili gdje takvim angažmanom može doprinijeti aktuелnoj istrazi na kojoj je primarno angažovan.

Kao što je već naglašeno, prikrivene operacije su vrlo složene i “podrazumijevaju mnogo više od istražitelja koji se ljudima predstavlja kao neko ili nešto drugo od onoga što jeste.” Iz tog razloga, agencije za provođenje zakona trebale bi temeljito odvagati sve prednosti i nedostatke prije nego posegnu za ovom istražnom tehnikom, posebno uzimajući u obzir sljedeće:

**Jesu li iscrpljene sve druge istražne tehnike?** Ako se manje zahtjevnim tehnikama mogu postići isti ciljevi, ne bi trebalo koristiti prikrivene istrage.

**Radi li se o vanrednoj situaciji?** Situacije u kojima su životi u pitanju mogu zahtijevati pokretanje prikrivene istražne operacije. Na primjer, ako ekstremistička grupa pokušava nabaviti eksploziv za bombardiranje mete, prikriveni istražitelj bi se mogao predstaviti kao dobavljač eksploziva kako bi spriječio da neko drugi odgovori na njihov zahtjev.

**Postoji li na raspolaganju prikladna osoba za ulogu prikrivenog istražitelja?** Prikriveni istražni rad je jedinstven i zahtijeva određene vještine i talente koje mnogi ljudi ne posjeduju, pa čak ni istražitelji koji posjeduju takve kvalitete možda neće biti sposobni ili prikladni za sudjelovanje u tajnim zadacima iz raznih drugih razloga (na primjer, negativan utjecaj koji će takve operacije imati na njegov porodični život, dobro su poznati kao službenici za provođenje zakona ili imaju druge specijalizirane odgovornosti unutar svoje agencije za provođenje zakona...). U svakom slučaju, vjerojatno je bolje odustati od projekta nego koristiti neprikladnog prikrivenog istražitelja.

**Može li agencija osigurati potpunu sigurnost operacije?** Za prikrivenu istražnu operaciju ne bi trebali znati svi u policiji ili tužilaštvu. Detalji projekta prikrivene istrage trebaju biti dostupni samo onima koji ih trebaju znati.

**Je li agencija u stanju zaštititi prikrivenog istražitelja?** Agencija za provođenje zakona mora napraviti ispravnu procjenu onoga što je potrebno za ispunjenje ove obaveze jer „što je meta opasnija, to više zaštite prikriveni istražitelj treba.“ Sigurnost prikrivenog istražitelja može zahtijevati primjenu raznih mjera opreza kao što su nadzor, elektronski nadzor, pa čak i dodjeljivanje dodatnih službenika za obavljanje drugih tajnih uloga.

**Je li se agencija u stanju nositi s posljedicama?** Ako se čini da su prikriveni agent i njegova porodica u opasnosti ili da je ugrožena sposobnost agenta da nastavi funkcionirati kao službenik za provedbu zakona, agencija za provođenje zakona trebala bi biti spremna premjestiti operativca dalje od područja u kojem se provodi prikrivena istraga.



## Praktični savjet

### Istražne tehnike u predmetima terorizma: Prikriveni istražitelji, drugi dio

**Odabir prikrivenog istražitelja.** Odabir odgovarajućeg službenika koji će djelovati kao prikriveni agent jedan je od ključnih faktora za uspjeh operacije. Evo nekoliko stvari koje treba uzeti u obzir kako biste bili sigurni da je napravljen dobar izbor.

*Iskustvo.* Projekte prikrivenih istraga treba povjeriti samo iskusnim istražiteljima: “Jedna od glavnih vrijednosti prikrivenog istražnog rada ogleda se u tome što se vješt istražitelj postavlja u poziciju u kojoj može upotrijebiti svoju dobru procjenu i znanje da razvije dovoljno dokaza za kazneni progon osumnjičenih. Ako kandidat za poziciju prikrivenog istražitelja nema te attribute, onda je kompromitiran jedan od glavnih razloga zbog kojih se koncept prikrivene istražne operacije primarno i koristi.”

*Kompatibilnost.* Međutim, činjenica da je neki policijski službenik izvanredan istražitelj ne znači nužno da će biti jednako učinkovit u prikrivenom istražnom radu. Prikriveni istražitelj trebao bi imati karakteristike koje će mu omogućiti da se uz minimalni napor uklopi u datu situaciju. Mora imati neke vještine, talente ili kvalitete zbog kojih bi ga grupa poželjela vrbovati u svoje redove i prihvatiti ga kao “jednog od svojih”.

Ključno je da istražitelj bude kompatibilan s projektom i njegovim zahtjevima. S tim u vezi, važno je imati na umu da to što je možda bio uspješan prikriveni istražitelj u nekoj drugoj prikrivenoj operaciji ne garantuje da će biti prikladan i za konkretan projekat.



*Zrelost i stabilnost.* Prikriveni istražni rad može biti vrlo zahtjevan. Može podrazumijevati mnogo usamljenosti, veliki pritisak i izlaganje mnogim nepoželjnim iskušenjima. Upravo iz tih razloga je važno da prikriveni operativac bude zrela i stabilna osoba. Još jedna stvar o kojoj treba voditi računa u tom pravcu je rizik od toga da se prikriveni istražitelj odmetne i pridruži terorističkom cilju. Prikrivenog istražitelja ne bi trebalo „ubacivati“ u grupu prema čijim političkim stavovima gaji simpatije. Slično tome, istražitelj koji čvrsto drži do uvjerenja koja su u suprotnosti s uvjerenjima ciljne grupe u koju se treba „ubaciti“ nije dobar izbor za prikriveni istražni rad.

*Čist dosje.* Prikriveni službenik treba imati čist dosje. Ako je službenik prethodno disciplinski kažnjavan, to bi moglo narušiti njegov kredibilitet na sudu, naročito ako je kažnjavan

zbog davanja lažnih izjava, laganja ili nepoštivanja zapovijedi tokom obavljanja dužnosti.

**Odgovorni službenik.** Angažovanje službenika koji će biti odgovoran za komunikaciju s prikrivenim operativcem u dubokim i nekim poludubokim prikrivenim istražnim operacijama je nužno. Uloga tog službenika je da bude spona između agencije za provođenje zakona i prikrivenog operativca. On će organizirati, ili u određenim situacijama, voditi brifinge i razgovore s prikrivenim istražiteljem. On će prenositi poruke između prikrivenog istražitelja i agencije. Odgovorni službenik sluša prikrivenog istražitelja, prati njegove znakove kako bi znao da li njegova pozicija slabi, odnosno treba li mu pomoć i pruža mu podršku i daje savjete. Odgovorni službenik također vodi brigu o nizu ličnih stvari prikrivenog istražitelja, između ostalog, plaća njegove račune, preuzima poštu, vodi brigu o njegovom vozilu i drugoj imovini. Ta bi osoba trebala biti iskusni policijski službenik, u idealnom slučaju neko ko je i sam imao iskustvo prikrivenog istražnog rada. To bi trebala biti stabilna, zrela i empatična osoba, neko ko zna slušati i ko uživa poštovanje i povjerenje prikrivenog istražitelja koji mu je dodijeljen.

**Osiguravanje lažne dokumentacije.** Lažna dokumentacija koja podupire novi identitet temelj je na kojem se „gradi“ prikriveni istražitelj i stoga ovom pitanju treba vrlo ozbiljno pristupiti: “Slaba dokumentacija može ‘srušiti’ prikrivenog istražitelja jednako brzo kao što loše izgrađeni temelji mogu urušiti zgradu.” Život prikrivenog agenta može ovisiti o kvaliteti lažne identifikacije, zbog čega agencija za provođenje zakona mora osigurati da je njegova lažna dokumentacija dovoljno kvalitetna da prođe detaljnu kontrolu. Slično tome, agencija za provođenje zakona trebala bi osigurati rekvizite koji su potrebni da bi prikriveni istražitelj izgledao kao osoba za koju se predstavlja. Naprimjer, ako će subjekt ili neko ko direktno odgovara subjektu posjetiti prikrivenog istražitelja u njegovom domu, onda treba osigurati da je dom opremljen na način da niko ne posumnja da prikriveni istražitelj tamo ne živi.

**Podstrekavanje.** U predmetima koji se temelje na dokazima dobivenim u prikrivenim istražnim operacijama, optuženi će na sudu često tvrditi da su bili namamljeni: “Optuženi će tvrditi da ih je prikriveni istražitelj natjerao da prekrše zakon. Teroristi će tvrditi da, premda mrze vladu, zapravo nikada nisu namjeravali poduzeti bilo kakvu nezakonitu radnju protiv nje sve dok prikriveni istražitelj to nije predložio.” Prikriveni istražitelj mora biti vrlo oprezan tokom trajanja prikrivene istražne operacije kako bi osigurao da ništa što poduzme kasnije ne bude tumačeno kao „namamljivanje u zamku“. Kako bi se zaštitio od optužbi za podstrekavanje, prikriveni istražitelj, kao i drugi službenici agencije za provođenje zakona koji pružaju podršku prikrivenom operativcu, trebali bi detaljno dokumentirati sve svoje postupke. Da bi izbjegli optužbe za podstrekavanje, prikriveni istražitelji moraju voditi računa da ne ističu prirodne osobine vođe ili nekoga ko „preuzima inicijativu“, što su osobine koje policajci često posjeduju: “U predmetima u kojima se prikriveni istražitelj predstavi kao lider, odnosno kao neko ko je ‘odgovoran’, bit će iznimno teško uspješno procesuirati krivično djelo.”

**Izvor:** William E. Dyson, *Terrorism: An Investigator's Handbook*, Third Edition, Anderson Publishing (2008)

### Istražne tehnike u predmetima terorizma: Lice mjesta krivičnog djela

Iako su istrage kojima se sprečava počinjenje krivičnog djela preferirana opcija, stvarnost je takva da kriminalistička istraga najčešće počinje nakon što je krivično djelo izvršeno. Mjesto izvršenja krivičnog djela, kao mjesto na kojem se desila nezakonita radnja, može biti iznimno važno za rasvjetljavanje krivičnog djela, posebno u slučajevima terorizma jer će se neki od najvrijednijih dokaza vjerojatno pronaći upravo na mjestu terorističkog napada. Također, fizički dokazi dobiveni s mjesta krivičnog djela obično su jaki i teško ih je osporiti na sudu. U ovom broju nudimo savjete za provođenje učinkovite istrage lica mjesta. Po dolasku na mjesto krivičnog djela, istražitelj najprije mora utvrditi šta se dogodilo i postoji li krivično djelo. Eksplozija ne znači nužno da je podmetnuta bomba, kao što ni svaki požar ne znači da ga je neko podmetnuo. U svakom slučaju, neposredan prioritet policijskih organa je da pomognu onima kojima je pomoć hitno potrebna. Nakon što se takve osobe zbrinu i nakon što se utvrdi da bi se moglo raditi o krivičnom djelu, sljedeći koraci idu u pravcu identifikacije i hapšenja počinitelja, osiguravanja lica mjesta i provođenja početnih razgovora sa svjedocima i žrtvama krivičnog djela.

Policijski službenici trebaju imati na umu da je mjesto krivičnog djela mnogo više od neposredne lokacije na kojoj se krivično djelo dogodilo i da može obuhvatati i područja uz, iznad i ispod te lokacije, kao i sve što je prošlo kroz to područje. Opseg mjesta krivičnog djela i njegova vrijednost za cjelokupnu istragu uvelike će varirati ovisno o prirodi krivičnog djela. Mjesta terorističkih napada općenito zahtijevaju temeljitu istragu i mogu dati izvanredne dokaze ako se istražne radnje pravilno provedu. S tim u vezi, službenici koji istražuju lice mjesta terorističkih bombaških napada, paljevina i drugih sličnih nasilnih incidenata nikada ne bi trebali pretpostaviti da se u ruševinama ne može pronaći ništa vrijedno jer tamo se kriju izvanredni dokazi, pa čak kad se čini da je sve potpuno uništeno.

Istražitelji moraju nastojati očuvati lice mjesta i zaštititi ga od kontaminacije što je bolje moguće kako bi se dokazi mogli prikupiti na način koji će ih učiniti prihvatljivim na sudu. Međutim, teroristički napadi često stvaraju situacije koje će zahtijevati da na mjesto krivičnog djela uđu lica koja nisu članovi tima za prikupljanje dokaza. Te situacije mogu biti, naprimjer, spašavanje i pomoć ozlijeđenima, suočavanje s neposrednim opasnostima (požari, nesigurne strukture, otrovi, curenje gasa...), potraga za sekundarnim eksplozivnim napravama, itd. Iako pristup mjestu krivičnog djela možda ne može biti u potpunosti ograničen, policijski službenici bi trebali voditi računa o tome da u taj prostor puštaju samo lica s odgovarajućim ovlaštenjem.

Istraga mjesta događaja trebala bi započeti čim je to razumno sigurno i izvodivo: „Pravovremeno prikupljanje dokaza je važno, ali treba se voditi zdravim razumom i voditi brigu o sigurnosti.“ Treba izbjegavati nepotrebna odlaganja jer svako odlaganje uviđaja nosi rizik od kontaminacije i propadanja dokaza: “Stvari se s vremenom mogu promijeniti. Vjetar može oduvati dokaze ili donijeti onečišćenja na mjesto događaja. Snažna kiša može oprati otiske stopala. Predmeti na kojima se nalaze tragovi, poput onih poprskanih krvlju, mogu se osušiti.”

Kako bi se osiguralo da se dokazi prikupe na organiziran način, uviđaj bi trebao biti dobro planiran i koordiniran prije nego što istražitelji uđu u područje. Kad dođu na lice mjesta krivičnog djela, moraju znati šta tačno trebaju uraditi. U idealnom slučaju, lice mjesta krivičnog djela treba podijeliti na dijelove prije samog uviđaja. Svakom istražitelju treba dodijeliti određeni dio mjesta događaja i specifične zadatke koje će obavljati unutar tog područja. Naravno, cilj provođenja dobro planiranog uviđaja na licu mjesta krivičnog djela može biti u koliziji s ciljem brzog reagiranja na teroristički napad. Agencije za provođenje zakona mogu riješiti dio ove kolizije tako što će se unaprijed pripremiti, kreirati planove za reagiranje na različite vrste terorističkih incidenata i provježbavati te planove odgovora s drugim agencijama za djelovanje u hitnim slučajevima.

Kada prvi put dođu na lice mjesta, policajci moraju što prije ispitati svjedoke kako bi pokušali utvrditi šta se dogodilo i saznati što više o mogućim počiniteljima, žrtvama, pa čak i o drugim svjedocima koji su možda već napustili mjesto događaja. Ovo početno ispitivanje ne mora biti dubinsko, ali policijski službenici moraju prikupiti potrebne informacije o osobama od kojih su uzeli izjave kako bi ih kasnije lakše mogli kontaktirati radi daljnjeg ispitivanja. Iako se svjedoci mogu temeljito ispitati na mjestu događaja, korisno je s njima ponovo razgovarati kasnije jer je moguće da će se, nakon što prođe početno stanje šoka, neko od njih možda prisjetiti nečega što prethodno nisu spomenuli. Istražitelji bi trebali u najmanju ruku identificirati sve koji bi mogli biti očevici ili su možda bili u blizini kada se krivično djelo dogodilo. Ne smije se zanemariti da spasioци i drugo osoblje hitne pomoći, koji su prvi došli na lice mjesta, mogu također biti svjedoci jer, iako su stigli nakon što se incident dogodio, možda su bili tamo dovoljno brzo nakon incidenta da su uočili nešto važno, kao što je npr. bijeg počinitelja. Treba također čim prije uzeti izjave vlasnika, najmodavca ili upravitelja nekretnine u kojoj se krivično djelo dogodilo, bez obzira na to jesu li svjedočili krivičnom djelu ili ne, kako bi se utvrdilo jesu li im prijeteći i znaju li za nekoga ko bi napao njihov objekat.

Istražitelji bi trebali locirati sve sigurnosne kamere unutar mjesta događaja i sve okolne kamere koje bi mogle promatrati ljude koji ulaze ili izlaze s mjesta događaja. Njih treba brzo pregledati, jer se u mnogim slučajevima snimke sigurnosnih kamera automatski brišu svakih nekoliko dana. Također treba uložiti napore da se identificiraju osobe koje su možda snimale fotografije na mjestu događaja u vrijeme incidenta jer njihove snimke mogu biti jednako vrijedne kao i one snimljene s fiksnih sigurnosnih kamera.

**Izvor:** William E. Dyson, *Terrorism: An Investigator's Handbook*, Third Edition, Anderson Publishing (2008)